

Stárosta Selške doline, Selčan Ciril Debeljak - Bobk

Marjeta Šketa

Ciril Debeljak januarja 2009. Foto: Marjeta Šketa

Po izidu pete številke sem rada sprejela vabilo glavnega urednika Železnih niti, naj za šesto pripravim pogovor s Cirilom Debeljakom, trenutno najstarejšim moškim prebivalcem Selške doline – 16. aprila letos je dopolnil 95 let. Tudi zato, ker ga pravzaprav poznam že od ranega otroštva in zato, ker me je s svojim spominom, bistrostjo in zgovornostjo naravnost prevzel že v pogovoru za moj prvi prispevek za Železne niti. Tokrat sva pogovor opravila v več etapah, prvega takoj po prelomu starega leta v novo. Toliko let spominov je za en sam pogovor res preveč. Tudi zato sem se odločila pogovore zapisati kot Cirilovo zgodbo, vpeto v kraj in čas, ne kot intervju. Tu in tam navajam Cirilove besede, včasih njegove navedbe "podpremi" z navedbami iz dela Olge Šmid Selca nekoč in iz drugih virov, ki jih navajam.

Korenine

Hiša, v kateri stanujeta Ciril in njegova žena Ivanka, je stara kakih dvesto let. Prvotno s slamo krito bajto je v ozki dolini sredi vzpetine Kucelj na desnem bregu potoka Selnica postavil že stari oče njegove mame Frančiške Lotrič (1880–16. 11. 1945). Nad hišo so imeli "na Kuclo" vrt, v dolini pa nekaj njiv, skupaj dva do tri hektarje.

Kot pravi Ciril, je "oča", oče njegove mame Simon Lotrič (1850–1926), tkal platno na statvah. Olga Šmid omenja, da se je v Selcih po letu 1630 razvilo platnarstvo, saj so takrat vsi kmetje gojili lan. Selčani so platno izdelovali in prodajali. Platnarstvo naj bi se bilo najdlje ohranilo prav pri Bobku, še leta 1906 so baje delale Simonove stare statve. Ciril se "oča Simona" še dobro spominja, njega je imel posebno rad. Ciril mi pove, da je njegova stara mati Micka umrla že leta 1912, pred Metodovim rojstvom.

Oča Simon je v avstro-ogrski vojski služil redni vojaški rok tri leta pri "dragonarjih".¹ Ciril pravi, da je bil zelo dober človek, da je med prvo "vojsko", na primer, pomagal Blaznikovi Minci: imela je živino,

ne pa ljudi in ne konj,² da bi ji spravili seno domov. Pa je Simon "ponosil seno s kôte kar v berglah," v leseni pripravi, v katero, kot pravi Ciril, stisneš seno in ga veliko neseš. Ciril mi še pove, da je šel oča Simon med prvo vojno nekega dne v Nemilje, kjer je imel sestro v gostilni Na rázpokah. Pa je mimo prihajal višji avstrijski oficir. Simon se je menda pohvalil, da je bil tri leta "dragonar", pa mu oficir očitno ni verjel in mu je "za preizkušnjo" ponudil svojega konja. Simon je konja spretno zajahal in s tem rečeno dokazal, za plačilo pa je od oficirja prejel "cegnar tringelta, morda finfar".³

Cirilov oče, izučen mizar Metod Debeljak (1883–8. 1. 1965) je izviral iz Kroke in je v Selca po Cirilovem védenju prišel leta 1902 delat k Matevžu Demšarju – Klobovsu, ki je imel v Selcih večjo mizarско delavnico. O tem piše tudi Olga Šmid. Ciril in Olga omenjata, da je Klobovs "kasneje odšel v Ameriko". Ciril pravi, da je bilo to leta 1905, da se v Selca ni vrnil in da njegove žage ni peljal naprej nihče. Metod je potem postal pomočnik po Bobkovih besedah precej naglušnega domačina, "pildauerja,"⁴ podobarja Jožefa (Josipa) Grošlja (sina kmečkega obrtnika; po Olgi Šmid 1855–1940 in po Sedeju

Bobkova
domačija
januarja 2009.
Foto:
Marjeta Šketa

1854–1941), Grobljevega Joža, kiparja, rezbarja in restavratorja, izdelovalca lesenih nabožnih figur, križev, okvirjev in oltarjev, ki je po zavidljivem uku in šolanju že leta 1887 v Selcih ustanovil lastno delavnico. Bobkovi kakega izdelka iz Grošljeve delavnice nimajo. Ciril ve povedati, da je bil Grošelj v Selcih najemnik v Knefcovi hiši v lasti veleposestnika Egra iz Železnikov. Sodelovanje Grošlja in Metoda omenjata tudi Olga Šmid v Selcih nekoč in Anton Sedej v posebnem prispevku o Grošlju v drugi številki Železnih niti. Po Sedeju je Metod pri Grošlju delal v letih 1906 in 1907. Ciril pravi, da je Grošlju po ženini smrti gospodinjala Mežnarjeva Ivana s Sv. Križa, kasneje pa da se je poročil z vdovo iz Kroke, ki je v Selca prišla s svojo šestletno hčerko Tončko. Sedej navaja, da se je Grošelj 26. 10. 1919 poročil z Marijo Luznar, vdovo iz Kroke. Kdo ve, morda je tej selško-kroparski zakonski zvezi botroval prav Kropar Metod ...

Na peto nedeljo po binškoštih so, kot pravi Ciril, domačini radi romali k Sv. Joštu nad Kranjem. Prav tam sta se Franciška Lotrič in Metod Debeljak spoznala in se leta 1908 poročila. Ciril pravi, da je njegov oče takrat "prišel k hiši". Franciški in Metodu

so se rodili štiri otroci: 1909. Rozka, 1910. Francka, 1914. Ciril in 1919. Štefka. Oče Metod je po poroki začel s samostojno mizarsko obrtjo.

Prva vojna vihra in po njej

Ciril se je rodil 16. aprila 1914, le nekaj mesecev, preden je Selčane, kot piše Olga Šmid, po hudem nočnem viharju 26. julija 1914 dosegla vest o izbruhu prve svetovne vojne. Oče Metod v stari Avstriji "ni bil soldat, ni služil vojske". Na moje vprašanje zakaj, mi Ciril pojasni, da so morali biti takrat soldati postavni, veliki in močni in da Metod teh pogojev ni izpolnjeval. Zato je bil Metod v prvi svetovni vojni v avstro-ogsko vojsko rekrutiran šele kasneje, Ciril pove, da "kdor je služil vojsko, je moral kój not". Olga Šmid piše, da so se fantje in možje nekoč zelo bali vojaščine in avstrijski vojski: za več let so se morali posloviti od domačih, saj je vojaški rok trajal 14, 12, 10, kasneje 7 in nato "le" 3 leta. Ko so se po toliko letih vračali domov, so moški uvajali nove navade pri delu in izgovarjali nove, nemške besede. Ljudje jih niso dobro razumeli in so jih izgovarjali po svoje.

Franciška in Metod Debeljak.
Foto: arhiv družine Debeljak

Tako so nastale popačenke in se v narečju ohranile, na primer prej omenjeni "pildauer" in "tringelt".

Ciril pravi, da otroci vojne niso čutili. Mama je kuhala in skrbela za otroke, pridelovala hrano na vrtu. Metod je padel v rusko ujetništvo. Kot pravi Ciril, je očetu v času, ko so se "pojaviли boljševiski", uspelo iz ujetništva pobegniti in se je zgodaj oktobra 1918 vrnil domov "peš, z vlakom, kakor je mogel in kakor je nanoslo". A žal naj bi bil "strpén žandar Škrl" iz Železnikov kar hitro izvedel za njegov povratak in ga je poslal nazaj na fronto. Ciril pravi, da je oče doma pustil nove, dobre vojaške čevlje in se na pot podal v starih, pošvedranih in oguljenih. Ciril se dobro spominja, da so očeta na poti na železniško postajo v Podnart del poti Roza, Francka in on spremljali peš in se v Prevalu od njega poslovili. Olga Šmid pravi, da "so se v aprilu začeli vračati nekateri vojaki, ki so bili ujeti v Rusiji, po dopustu pa so morali spet nazaj v vojsko". Kot pravi Ciril, je šel takrat ata "v Tirole". Spominja se tudi, da je bil očetov sotrpín med vojno Janez Juhant iz Komende, da je po vojni po vaseh prodajal lonce in se večkrat oglasil pri njih in pri njih tudi "ležal čez noč".

In kdaj se je oče Metod dokončno vrnil domov? "Ko je minúl, je ata prišel domov, se čisto normalno vrnil," mi pove Ciril. Takrat je bil star štiri leta in pol. Olga Šmid piše, da se je 28. in 29. oktobra 1918 slišalo zadnje streljanje s fronte in da je konec oktobra povsod zavladalo veselje. Kot pravi Ciril, je bilo "1. decembra 1918 ujedinjenje. Bilo je veselje. Ampak Hrvati in Srbi se nikoli niso mogli." Misli mu uidejo k služenju rednega vojaškega roka v Sarajevu, s svojimi izkušnjami ilustrira povedano, a o tem pozneje. Ciril se spominja, da je bilo takrat "po vrtéh v Selcih polno soldatov avstro-ogrske vojske, da so si tam kuhali, kar so jim vaščani dali. Ni bilo maščevanja, ne preganjanja, vsak je šel domov, kot je vedel in znal."

Ciril pravi, da je ata veliko dal na to, da se hrana pridelá doma. Imeli so tudi kravo, precej kasneje dve, mleko so potem tudi oddajali, ga od hiše po bregu navzdol do zbirnega mesta vozili s posebnim vozičkom. Seno je s Kuclna oče ponosil s košem.

Spominja se, da jim je ata naredil "sni" in so se pozimi "drisali". Za božič so vedno naredili jaslice v severovzhodnem kotu "hiše", ata je za jaslice izdelal poseben lesen trikotni podstavek, "dilo", in jo vpel v kot. Naredil je tudi leseno štalco, a je pozneje pogorela v požaru. Ob nedeljah je Ciril hodil k veronauku in k maši. Spominja se, da so bile maše na praznike "mal bl slovesne". Ministrirati je začel pri enajstih ali dvanajstih letih. Vsekakor je bil januarja 1926 že ministrant, spominja se, da je k Anžic spremljal in tam čakal "gospoda", ko je ta prišel "dat u svet óle" umrlega Janeza Kopčavarja, mojega starega očeta.

Metod je po prvi vojni spet mizaril, "delal na svoje in hodil v dnino". Olga Šmid o Metodu pravi: "Mizaril je do leta 1932. Čeprav ni imel več obrti, je po malo vedno delal. Bil je priden in dober delavec, a držal se je starega pravila: Vsak deloven človek mora imeti kdaj plav ponedeljek. Večkrat se je pojoč vračal iz vasi k Bobku. Drugi dan pa je spet prijel za delo. Veselje do petja so podedovali tudi njegovi otroci." Cirilova žena Ivanka se spominja, da je imel Metod "ponk"⁵ in police z dleti in drugim orodjem še leta 1944 kar "u hiš", v ne posebno velikem osrednjem prostoru s kmečko pečjo. V relativno majhnem prostoru je bila še miza, pri kateri so jedli, ker je bilo v kuhinji prostora le za mentrgo, in klop okrog peči. Na moje vprašanje, kaj mislita z Metodovo "dnino", mi Ivanka in Ciril pojasnita: "Takrat ni bilo služb, da bi šel "na ših", šel si delat k velikemu kmetu." Olga Šmid o dnini: "Gostači, kajzarji in bajtarji so bili v 19. stoletju in v prvih desetletjih 20. stoletja tudi delavci – dninarji pri kmetih. Hodili so "u taberh". Postavke "ž. dnina" ali "dninaricam" sem z navedbo vsakokrat plačanega zneska našla med stroški v ohranjenih zelo informativnih skrbno vodenih knjigah stroškov in kmetijskih dohodkov ter dohodkov od opekarne, ki so jih vodili pri Tonet, npr.: 17. 3. 1933: "Bobkovi 2 dnini".

Ciril mi pove, da je šla sestra Rozka za deklo k Tonet, ko je bila stara 17 let. V Tonetovi knjigi stroškov v letu 1928 najdem Rozko najprej v povezavi z dnino, kasneje kot "zaposleno": 14. 4. 1928: "ž. dnina 7 ¼ dne a din 10 – 72 Din Rozka", 26. 4.:

The image shows two pages of a handwritten ledger from 1929. The left page is dated 'Št. št. 1929' and the right page is dated 'Št. št. 1929'. Both pages have columns for descriptions and amounts, with a total sum at the bottom of each page. The entries are in Slovenian and include various expenses and income items.

1z Tonetove knjige stroškov za leto 1929: vnos 29. 3.: "Bobku od poda v veži 75". Arhiv potomcev

"ž. dnina 51 - Rozka", in še 3. 6., 6. 7., 9. 11.: "Rozki 4", 15. 11.: "Rozki na račun plače", 18. 11.: "Rozki na račun" in 12. 12.: "Rozka plačana do 15. decembra". Rozko najdem v knjigah še v prvem polletju 1929, a že 18. julija namesto nje Katrc. Ciril mi pove, da je šla Rozka kasneje delat v Železnike k Anton, k veleposestniku Antonu Globočniku. Jožef Peternelj, Tonetov, naj bi bil prišel očeta Metoda prosit, da bi Rozka ostala pri njih, a da mu je Metod le rekel, da bo Rozka z zamenjavo "šla z osla na konja". Rozka je pri Globočniku delala devet let, potem je šla v Radovljico gospodinjit k dobri družini in se tam poročila. Cirilova sestra Francka je služila pri Košmel, Štefka pa je ostala doma.

Selška petletna ljudska šola

V zapiskih že leta 1778 v Selcih najdemo šolo, pravi Olga Šmid. Leta 1919 so osnovali četrti razred, leta 1920 še petega. Ciril se je v prvi razred ljudske šole v Selcih vpisal leta 1920 in tam naredil vseh pet razredov. Cirilovi starejši sestri sta v to šolo hodili še pod Avstro-Ogrsko. Olga Šmid v Šolstvu v Selški

dolini pove, da so do leta 1918 šolske oblasti uradovale po nemško.

Od sester je Ciril podedoval "stari avstrijski abecednik". Naravnost spoštljivo in nostalgično mi ga je opisal: "Na njegovi prvi strani je bila naslikana ura in za razliko od novih je bil lepo vezan". Otroci so takrat lahko uporabljali stare in nove abecednike. Z velikim spoštovanjem in nostalgijo se Ciril spominja tudi svojega takratnega učitelja, nadučitelja Ivana Mihelčiča: "On je ustanovil peti razred. Bil je sila sposoben, liberallec, zelo veren. Vsako nedeljo je ob desetih prišel k maši. Otroci smo se v cerkvi pri vходу v zakristijo radi drenjali okrog njega. Naredil je tudi kmetijsko šolo in nas je otroke učil cepiti sadno drevje, kje zarezati, kje je oko ..." Olga Šmid navaja, da je selška šola leta 1925 dobila elektriko in da je bila istega leta v Selcih ustanovljena podružnica sadjarskega društva. Ciril se spominja, da so bili med sošolci tudi nekateri Železnikarji, npr. Jože Klopčič, ker je imela tamkajšnja ljudska šola le štiri razrede. Spominja se, da je učitelj Mihelčič "zložu" besedilo za proslavo ob 36. rojstnem dnevu kralja Aleksandra⁶ in njemu in Klopčiču naročil, naj se ga naučita na pamet. Za govornca je potem Mihelčič iz-

bral prav Cirila. Besedilo, ki se ga je naučil pri desetih letih, mi zdaj gladko recitira v celoti:

"Danes je izpolnil naš kralj Aleksander trideset šest let svojega življenja. Tisoče in tisoče šol v državi proslavlja ta dan. Sinoči so bila vsa mesta razsvetljena. Po ulicah so igrale vojaške godbe, raz hiš pa plapolajo danes državne razstave. Otroci Primorcev in Korošcev z žalostjo gledajo na nas osvobojene in ključejo na maščevanje. Svoje trpeče duše bi radi izročili naši ljubi državi Jugoslaviji. Kdo pa nam je dal to zlato svobodo, po kateri tako hrepene naši bratje Korošci in Primorci? To svobodo nam je dal kralj Aleksander in njegov oče Peter, ki je z junaško srbsko vojsko premagal verige, v katere so nas vključili Nemci in Madžari."

Nadučitelj in upravitelj šole Mihelčič je vodil tudi šolski pevski zbor, a Ciril v njem ni pel. Leta 1925 je Ciril uspešno končal šolanje.

Cirilov sošolec in najboljši prijatelj je bil Franc Bešter, Kalanov. Spominja se, da je bil njegov sošolec tudi moj istega leta rojeni stric, kasnejši učitelj, najprej v Železnikih, Anžicov Tone, da sta skupaj tudi ministrirala v selški cerkvi. Ciril mi pove, da je bila njegova sošolka tudi Tončka Kavčič, pastorka podobarja Josipa Grošlja (Sedej omenja posvojenko Tončko Leben). Njegov sošolec je bil Toni Klemenčič, Čotov, kot pravi, "zelo brihtn", v službo je šel k lesnemu trgovcu v Logatec. V najinem drugem pogovoru januarja mi Ciril z žalostjo pove, da je nedavno umrla še njegova zadnja sošolka Angela, roj. Lavtar, doma pri Brnk v ševljah, o tem ga je ob obisku v božičnem času obvestil njen brat Albin.

Tisto malo prostega časa, "fantvanje"

Pri 11 letih je Ciril po petletni šoli najprej delal doma. Prostega časa je bilo bolj malo. Ciril je že pri 14 letih znal igrati tarok. Naučil se je tudi plavati, fantje so se kopali v Sori "pr Goliškmo môst", tam je bila na rečnem dnu mivka. Ob nedeljah so fantje v nekem kozolcu balinali, kasneje so tudi kegljali z lesenimi keglji.

Ciril in Bešter sta bila "kar pregnana", skupaj sta "fantvala, puncam nagajala". Še kot šolarja sta se seznanila s pesmijo zbadljivko, ki so jo zložili selški fantje, starejši od njiju. Ciril pesem z naslovom Od selških punc še vedno zna in mi jo gladko recitira:

Od selških punc

*V Selcih je dosti deklet,
da težko jih je vse preštēt.
Mladih in lepih in pa fletnih,
še več pa grdih in neokretnih.*

*Prej tastare so slovele,
zdaj pa reve so uvele.
Prej so bile krasotice,
zdaj pa stare so device.*

*Na sred vasi bom zdaj začel,
tamlad kraljíc jih bom napel.
Na vrsto pridejo še vse,
ker vsaka tud potrebna je.*

*Nosi šimi nogavice,
pa umazane ima nožice.
Tud bombončke ima rada,
saj bi bla neumna, če jih strada.*

*Fantov je že tolk imela,
da na prste bi jih ne preštela.
Zraven pa še misli to,
da princ dolárski⁷ prišel bo.*

Pesem v nadaljevanju "obdela" posamezna dekleta s hišnim imenom, zato je tu zapisan le prvi del dolge pesnitve, ki jo Bobk še zdaj pove v celoti. Ciril se med recitiranjem pesmi hudomušno nasmihá. Pove mi tudi, da je takrat nadučitelj Mihelčič izvedel, da so se nekateri fantje seznanili z zbadljivko, in jih pozval, naj se javijo. Vsi so se skesano javili, le nabrita Ciril in Kalan ne. Po pouku sta šla lahko domov, ostali pa so bili zaprti.

Ciril se spominja tudi starih običajev, ličkanja, preje: bilo je zabavno, "so kakšnega starega godca dobili, da je igral na citre". Spominja se tudi, da "fantom ni bilo prav, če so k selškim dekletom prihajali vasovat fantje iz drugih vasi".

Z 18 leti je Ciril začel peti v selškem mešanem cerkvenem zboru, "kóru", takrat, "ko je Lojze Šmid prijel v cerkvi". Kmalu se mu je v zboru pridružil njegov sošolec in najboljši prijatelj, teden dni mlajši Franc Bešter, Kalanov. Med nekdanjimi sošolci sta bila edina, ki sta ostala doma, na kmetiji. V zboru je Ciril pel vse do leta 1997. Spominja se, da so imeli vajo vsak petek, po vaji pa so radi kakšno zapeli še sredi vasi, pred kapelico. Kot mi pove, je od prvotne zasedbe zbora poleg njega živa le še "Katrc s Stedén".

Olga Šmid pove, da so z dovoljenjem okrajnega glavarstva v Kranju leta 1908 v Selcih ustanovili Katoliško prosvetno društvo, v katerem so bili "pevski, dramatski, godbeni odsek in razni krožki. Društva so bila za Slovence v času Avstro-ogrske vir izobrazbe." Selško prosvetno društvo je bilo znano tudi po uprizorjanju dramskih iger, prve so igrali kar na prostem ali pod kozolcem, na kakem dvorišču, kasneje

pa v Krekovem domu. Olga Šmid omenja, da so bili v Prosvetnem društvu aktivni tudi Bobkovi. Društvo je vsako leto priredilo pevski in godbeni koncert in razne spevoigre. In v igranjih je v Krekovem domu igral tudi Ciril. Spominja se, da so igrali "sila znano" Finžgarjevo igrano Naša kri, da je bila o Francozih. In ne le to, recitira mi kar tekst iz igre: "Še pozni rodovi bodo pomnili, da naša slovenska kri ni igrača." Olga Šmid pove, da so to igrano uprizorili leta 1932 in da je igre učil kaplan. Ciril se še spominja, da je igral vlogo Tilna v Goliških plazovih, "krasni igri" po povesti Izpod Golice, o domoljubu. Spominja se scene s tihotapci in financarji, v njej je "moral fentat financarja". Po koncu igre je soigralec Cirilu potožil, da ga je vendarle malo preveč udaril po glavi. Ciril se spominja tudi iger Turški križ in Tri neveste.

Delo v Tonetovi cegovnici in drugje

Pri 14 letih je Ciril začel delati v "Tonetovi cegovnici", v opekarni, za katero je moja prababica Terezija Čemažar, rojena Krek, dobila obrtno dovoljenje leta

Pevski zbor leta 1940, Ciril v zadnji vrsti četrty desne. Foto: arhiv družine Debeljak

The image shows two pages of a handwritten ledger. The left page is titled "Šroška ab. 1928" and the right page is titled "Ciril". Both pages have columns for dates, descriptions, and amounts. The entries are handwritten in Slovenian, detailing various expenses and income items for the year 1928. The right page shows a total of 40928 at the bottom.

Iz Tonetove knjige stroškov za leto 1928: vnos 29. 11.: "Cirilu 60". Arhiv potomcev

1902. Takrat je opekarno že prevzel in vodil Jožef Peternelj (pred prihodom v Selca Josip Peternelj, v Selcih po domače Jošk), naprednjak iz Cerknega, izumitelj kmetijskih pripomočkov in strojev, ki se je 5. 2. 1923 poročil s Terezijino hčerko Ljudmilo, Tonetovo Milko.

Ciril pravi, da sta Tonetov Jošk in Milka po poroki "cegounco furala sama". Spominja se, da je bil "Peternelj sila fést, spreten, sila sposoben, imel je kmetijsko šolo, delal je pr miz cegu in ga žgal" in da je njega, Cirila, imel zelo rad. Manj prijetna, "obupna, sila nepripravna zánaga", pa naj bi bila njegova v prizidku živeča tašča, "ta stara Toneška", torej Terezija, vdova po Blažu Čemažarju od leta 1904. Kot pravi Ciril, je Peternelja "zmerjala Tminc, Primorc".⁸ V zmerljivki naj bi bilo pojasnilo za vsa razhajanja s taščo ... Ciril se spominja njegove spretnosti: "Še preden se je priženil k Tonet, je povodenj naredila precej škode, ki jo je spretni možakar popravil, v štali naredil betonske napajalnike za krave, kasneje izumil osipnik za krompir, ki so ga dotlej okopavali z motiko, in drugo." Hudo neurje v letu 1922 in v hudournik spremenjeno Selnico omenja tudi Olga Šmid, pravi, da je prišlo vojaštvo in ljudem pomagalo pri čiščenju navlake, ki so jo s seboj prinesle

podivjane vode. Dokaz o popravilu najdem tudi v Tonetovi knjigi za leta 1923–1925, kjer med drugim piše: "Napoved dohodnine za leto 1923, izdatki" ... "škoda pri pov. 7.000, davki 300".⁹

Ciril se spominja, da je s Francetom Beštrom, Kallanovim, in Lojzetom Šmidom obiskal Josipov dom v Cerknem, ker so bili radovedni, od kod je prišel. "Malo ven, kakih 100 metrov iz Cerknega" so našli kmetijo pri Tišlerč¹⁰ in Peterneljevega brata; Ciril kar izstrelil "letnik 1908". Imena se ne spominja, povedali pa so mi pri Tonet: Gabrijel. Na internetu sem skupaj z njegovo fotografijo in skupinsko fotografijo Prostovoljnega gasilskega društva Cerkno iz tridesetih let našla ime, zapisano Gabrijel Peternelj ali Tišlerčkau Gabriel. Opoldne so šli fantje v Cerknem v cerkev, Šmid je zaogrlal na koru; prišla je mežnarica in jih gledala. Zadovoljni s tem, kar so v Cerknem videli, so se spet vrnili domov.

V cegounci so v glavnem izdelovali zidake, vsako leto pa tudi nekaj strešne opeke (vnos 31. 12. 1928: "Primož Železniki 217 strešne op. a 3.50 K"), opeke za velbanje (vnos 12. 4. 1929: "Topole opeka za velbanje plačano 125") in pečne opeke, Ciril mi pove, da je to notranja opeka za zidanje peči (vnos 1. 11. 1929: "Bobk 30 p. op. plačano 100"). Ciril pra-

vi, da so v cegounco včasih prihajali delat "Taljani". Olga Šmid omenja, da so do prve svetovne vojne v cegounco prihajali delat Furlani iz vasi Stella pri Tarčentu in v Selcih ostajali do pozne jeseni. Baje so bili zelo pridni in skromni delavci. Po prvi svetovni vojni niso več prihajali. Od njih so se naučili delati opeko domačini.

Ciril mi pove, da je bil takrat eden od petih "stalnih ceglarjev": dva ali trije so bili odnašalci, ostali so delali "u maut".¹¹ Dokaze o Cirilovem delu in delu drugih ceglarjev sem našla v ohranjenih knjigah Peternelja in njegove žene, skrbno in do zadnje podrobnosti vodenem enostavnem knjigovodstvu stroškov, gospodinjstkih in drugih izdatkov in dohodkov iz kmetijstva in iz opekarne od 7. 2. 1923 do septembra 1935. S Cirilom je "vkup delat" Jože Semen, Bitenc (v Tonetovi knjigi stroškov za leto 1928 je vnos 6. 5. 1928: "Bitencovemu Jožu 75"; plačila Bitencu najdem tudi v kasnejših letih), a le "na pol, ker je delal tudi pri Jakln in pri Šlibari". Postopek izdelave opeke in svoje delo mi Ciril opiše do zadnje podrobnosti natančno. Ciril je v začetku na "karjol brez stranic od mize odvažal" z glino napolnjene modle, "modu vrgu na plac, da je opeka padla ven, u sip oplaknil módle",¹² jih peljal nazaj k "mizi", kjer je opeke v glavnem delal Peternelj. Verjetno je ta pri delu nosil predpasnik in v vročini slamniki - v Tonetovi knjigi stroškov 10. 6. 1928 najdem vnos: "Joškov predpasnik 12.50" in "slamniki 20". Včasih je Ciril delal tudi pri mizi, vse je bilo treba znati. Opeke so žgali v peči. Ciril se spominja, da je "cegu vozu v karjol s pile" k peči, peč pa je "okladou Peternel sam", po njegovi smrti pa "nek sposobnež iz Loke". Vsaka "cegounca", pripravljena za žganje, je bila "štiri metre v kvadrat in tri metre visoka". Pod pečjo so bili štirje grabni, v katerih so kurili krajce pet dni in pet noči, na začetku zelo "nalahn", potem pa močno. Ponoči je pri peči dežural kar Peternelj, včasih ga je kdo od ceglarjev zamenjal za kratek čas, da si je odpočil. Potem so počakali en teden, da se je peč ohladila. V Tonetovi knjigi stroškov vedno znova najdem nakupe velikih količin krajcev po zelo različni ceni, na primer 18. 6. 1928: "Šturmu za krajce

(vaga 2) 39", pa 27. 7.: "650 kg krajcev Rudno a K. 18", 19. 8.: "Šturm 2370 kg krajcev a K. 6.50", 28. 8.: "vaga krajcev 6" in vedno znova "od vage krajcev" - torej je bilo tehtanje treba plačati posebej, 17. 9.: "Zalagarjevemu krajci Eger 8780 kg a 16", "Zalagarjevemu krajci Globoč. 3835 kg a 26" in 23. 6. 1929: "Od Egra 29.120 kg krajcev, za kg 8.75" s pripombo "42 voz". Ciril mi pove, da so bile takrat na Rudnem žage samice, tudi te so Peternelju prodajale krajce. Ciril se spominja, da so v dobrih časih ljudje hodili po še tople opeke in jih odvažali s konjsko vprego.

Ko je pri mizi delal Peternelj, so "naredili tudi 3.000 kosov cegla na dan, bil je sila spreten, naredil jih je tudi po 300 na uro". V sezoni so delali ves dan: "od petih zjutraj pa do Marij", Tonetova Milka jim je prinesla malico. Opoldne so imeli eno uro počitka, takrat so šli "na južno k Tonet". Ciril se spominja, da je Peternelj "pri južni" bral Slovenca. Ko je bila ena "cegounca narejena", je bil likof: ustrezno postavko najdem v Tonetovi knjigi stroškov, npr. 2. 8. 1928: "vino za likof pri cegovnici 65, žganje 9, skupaj 74". Ciril pravi, da je bila "1930. najbolj sezona za cegu", "pr Turk na Češnc, takrat je bil lastnik Lotrič, so delal novo hišo". Verjetno pa je bilo to leta 1929: v knjigi stroškov na posebnem listu najdem specifikacijo "Lotrič Češnjica" in "Miza Lotriča", v katerem je navedeno na posamezni dan zanj izdelano število kosov opeke, "do 6/10 22.220", "8/10 900 in 25 pečne", skupaj od 7. do 16. 10. še 3.030 kosov in na koncu v rokopisu "Se število cegla ujema" in podpis Lotrič. Kot pravi Ciril, so Lotriču dobri sorodniki posodili denar za gradnjo. Ciril pravi, da so tisto sezono naredili kar "6 cegounc". V Tonetovi knjigi stroškov za leto 1929 najdem vnose 17. 5.: "5 ½ l vina ob kuritvi prve peči 140+102", 15. 6.: "6 l vina pri kurjavi II. peči 93", 14. 7.: "5 l vina pri kurjavi 3. peči 80" in "meso za kurjače in kosce v sen. 99", 18. 8.: "vino ob kurjavi 4. peči" in 18. 10.: "vino in meso ob kurjavi 5. peči 42" s pripisom "V. peč", in 13. 12.: "vino pri kurjavi 6. peči 16".

Na koncu vnosov pod Dohodki opekarne 1929 najdem zapis "Zadrugar porabil v tem letu za novo hišo 91.000 kom. z. opeke" in pod Odvožena opeka

Štúchár a b. 1929		Štúchár a b. 1929	
	Din		Din
prinos	64'928	prinos	41'904
obrok na območju na sp. letnici	171	obrok na območju na sp. letnici	29
narba, air, stružiče	30	narba, air, stružiče	61
voda, da se voh, mior, stružiče	29	voda, da se voh, mior, stružiče	19
na (mestih) in (mestih) ...	31	na (mestih) in (mestih) ...	206
... ..	40	... ..	26
... ..	80	... ..	37
3/16	350	... ..	41
... ..	5000	... ..	51
4/12	48	... ..	56
... ..	67	... ..	55
... ..	288	... ..	631
... ..	49	... ..	59
8/12	110	... ..	165
... ..	36	... ..	24
... ..	21	... ..	60
... ..	46	... ..	107
2/12	194	... ..	72
... ..	64	... ..	50
... ..	44	... ..	81
11/12	44	... ..	81
	31'904		33'620

Iz Tonetove knjige stroškov za leto 1929, vnos 13. 12.: "vino pri kurjavi 6. peči". Arhiv potomcev

v letu 1930 še vnos 6. 1.: "Lotrič Češnjica ostanek računa 7.500". Olga Šmid piše, da je šlo naenkrat v peč 33.000 kosov opeke. Peternelja Ciril ne more prehvaliti, spominja se, da jih je ceglarje, verjetno leta 1930, "s konam in zapravljuvcam peljal do Trate, potem pa z vlakom v Ljubljano na velesejem". Cirilu se usta raztegnejo v nasmeh, spominja se "vse sorte ogledál", ki so popačila obraze, in tega, da jih je Peternelj peljal jest.

A gospodarska kriza je oplazila tudi Selško dolino in potem je šlo cegounci slabo. Ciril na vprašanje, kakšno je bilo v cegounci plačilo, pravi: "Še kar. A potem so bli bolj slabi časi. Peternel zlepa ni mogu dnarja dobit." O tem, da so kmetijski dohodki in dohodki od opekarne komaj dohajali stroške in da se je Peternelj zadolževal, pričajo povzetki (rekapitulacije) na koncu vsakega leta v prej omenjenih knjigah, na primer vnos 9. 10. 1928: "obresti v hranilnici 237", 22. 10.: "na račun dolga v hranilnici 1.000", 2. 12.: "v hranilnici na račun dolga 2.000" in 21. 4. 1929: "Posojilo v hranilnici 3.924". O krizi Olga Šmid: "Razmere po koncu 1. svetovne vojne so se počasi ustalile. V letih 1921, 1922 in še naprej do 1933., ko se je začela velika gospodarska kriza ..."

Ciril pravi, da je v cegounci delal skoraj šest let. Opekarna že dolga desetletja ne deluje, od leta 1958, a lokacija se še danes imenuje "Pr cegounc". Kot pravi Olga Šmid, se do bivše cegounce, kjer so bile jame z dobro mastno ilovico, pride po poti mimo Zaplotarja in Lopatovca. Plačilo za delo v opekarni je bilo odvisno od števila opravljenih dni dela, evidentirani dohodki pa od števila kosov prodane opeke. Podatki iz Tonetove knjige stroškov: vnos 28. 12. 1928: "Delovci pri opekarni 1. 1928 - 5.813,50"; vnos konec leta 1929: "Delavci pri opekarni 1 1929 - 14.081 Din"; vnos 31. 12. 1930: "Zasluzek delovcev pri opek. 5.250"; vnos 31. 12. 1931: "Ciril pri cegounci 1.819"; vnos 26. 12. 1932: "Delavci pri opekarni 3. 588". Da se je prodaja izdelkov opekarne v začetku tridesetih let bistveno zmanjšala, priča vnos 31. 12. 1933: "Delavci pri opekarni 1933 - 1.740".

Zunaj sezone izdelave opek je Ciril pri Tonet delal dnino - v Tonetovi knjigi za leto 1929 najdem 16. 11. vnos: "Cirilu od spravljajna drv 75", 24. 11.: "Cirilu od sekanja v senožeti 85", 29. 11.: "Cirilu vožna prsti na njive", 13. 12.: "Cirilu za 14 dni (prevažanje zemlje in drugo) 206", 24. 12.: "Cirilu dve dnine 35".

Stroški v letu 1932

17/12.	11. Jutri v strojevo	16	1/1 32	K. telci ⁸ vnos 10	
	pisn za son papeta	20	1/1	vosno ¹¹ Lincev pricu 22	
	Deoli poravnani plati	130	1/1	vosno ¹⁰ juncu 10	
	Pozna	112	1/1	50 na ¹⁰ lnt. 0.10. u 50 din	5
	svetly	180	1/1	4 " jca " 0.38 "	1
	jab v kaba 1 ^o druzo ¹	23	1/1	Buzobom viciet ¹	1
	kozna 15 vnos 40	41	1/1	Expianer ¹ pri delu ¹	
	5 kama	83	1/1	Blavnicu Kustijev. viciet	
19/12 32	Kostli poravnani plati	200	1/1	Pianitoseju	
	Rozna 11 vnos 18	32	1/1	canabot 20	
	Gradl pa Begovici	1.819	1/1	Klicum av. pile, opna ¹ 350	1
	Gradlcy " "	1.385	1/1	auto in avngi vjok i	
	Gradl " "	90	1/1	ponau ¹⁰ 10 miltcu 50	
	ja	2.071	1/1	Spicec unacian plati	
			1/1	1/2 lnt. avto in avngi	
			1/1	Kustovi avngi	
			1/1	M. vnos ²⁰ kartini 20. 7	
			1/1	Picetosa in vjok	
			1/1	vosna ²⁰	
			1/1	Stara Rozn pri koca	
			1/1	vosna	
			1/1	1/1 vnos ³⁷ vnos 10	
			1/1	2 Roznici 2.10. vnt	
			1/1	Kalci ³⁰ + vnos 55	1
			1/1	Koma av. vnos	1
			1/1	ponau ¹⁰ vnt 60 kaba 40	1
			1/1	1/1 vnos av. vnt 10	1
			1/1	1/1 vnos av. vnt	2

31/December 1931

Iz Tonetove knjige stroškov za leto 1931, vnos 31. 12.: "Ciril pri cegovnici 1.819". Arhiv potomcev

Pri osemnajstih se je Ciril zaposlil na žagi lesnega trgovca Janeza (Ivana) Kemperla (1871–1915) na Česnjici kot kurjač za lokomobil. V drugi številki Železnih niti lahko preberemo, da so Franja Veber in nasledniki žagni obrat na Česnjici razširili, leta 1929 rekonstruirali in poleg žage venecijanke namestili moderen polnojarmenik s pogonom na parno lokomobil. Ciril se je izučil in izpit za kurjača opravil v Ljubljani januarja ali februarja 1937, kot pravi, vsekakor pred odhodom v Sarajevo. Kot mi pove Ciril, je "žago takrat vodil Leopold Veber, po smrti Kemperla drugi mož Škovincove Franje iz Že-

leznikov". Ciril pravi, da je bil Veber Strojcevec z Zalega Loga in da je bila njegova rodbina nemška. Dela se spominja kot težkega, a ga je, dobro podkovan, obvladal.

Poleg tega je Ciril občasno delal dnino tu in tam, tudi pri Tonet – najdem ga v knjigah za leto 1933, npr. 2. 3.: "Cirilu za vožno 5 in dnina 10", 19. 3.: "Cirilu 3 dni 30", 14. 5.: "Cirilu 19 dni 290"; v letu 1935, že po Peternejevi smrti, mu je bila dnina verjetno plačana v naravi – vnos "450 žgane opeke Ciril Bobkov 135, 1600 surove opeke a d. 0.15 - 240, dnine pri ceg. 15 ¼ a Din 20 v hrani je 315 D".

2/1	Lehen leski 500 z. op.	—	21/6	Štampanje na računu	100
4/1	Talcašil 160 p. op. 20-75	130		~~Štampanje na računu~~	
1/7	Učitelj 30 p. op.	24		~~Štampanje na računu~~	
23/1	Štampanje na računu 2. 1935	100		Štampanje na računu 1. 1935	100
1/2	15 p. op.	15		Štampanje na računu 2. 1935	100
3/3	Štampanje na računu 3. 1935	154		Štampanje na računu 3. 1935	100
4/3	Blanc na račun op. 1935	100		Štampanje na računu 4. 1935	100
"	Štampanje na račun op. 1935	21		Štampanje na računu 5. 1935	100
27/3	Štampanje na račun op. 1935	100		Štampanje na računu 6. 1935	100
3/3	80 p. op. 1935	24		Štampanje na računu 7. 1935	100
10/4	10. izda op. 1935	142		Štampanje na računu 8. 1935	100
23/4	Štampanje na račun op. 1935	250		Štampanje na računu 9. 1935	100
29/4	Štampanje na račun op. 1935	—		Štampanje na računu 10. 1935	100
4/5	Štampanje na račun op. 1935	37		Štampanje na računu 11. 1935	100
1/5	Štampanje na račun op. 1935	360		Štampanje na računu 12. 1935	100
4/5	Štampanje na račun op. 1935	20		Štampanje na računu 13. 1935	100
15/5	Štampanje na račun op. 1935	24		Štampanje na računu 14. 1935	100
5/5	Štampanje na račun op. 1935	76		Štampanje na računu 15. 1935	100
	Štampanje na račun op. 1935	7		Štampanje na računu 16. 1935	100
	Štampanje na račun op. 1935	257		Štampanje na računu 17. 1935	100
23/5	Štampanje na račun op. 1935	40		Štampanje na računu 18. 1935	100
	Štampanje na račun op. 1935	31		Štampanje na računu 19. 1935	100
3/6	Štampanje na račun op. 1935	22		Štampanje na računu 20. 1935	100
	Štampanje na račun op. 1935	23		Štampanje na računu 21. 1935	100

Iz Tonetove knjige stroškov za leto 1935. Arhiv potomcev

Služenje rednega vojaškega roka

Ciril je bil vpoklican in se je moral 10. aprila 1937 zglasiti v Ljubljani. Spominja se, da so se takrat fantje običajno na večer pred odhodom napili, sam pa se je s kovčkom trezen odpravil v Ljubljano: z vozom do Loke, naprej z vlakom. Ciril je odšel v Ljubljano prej, da je obiskal svojega birmanskega botra, odvetnika Jakoba Mohoriča z Njivce pri Nemiljah. 10. aprila se je skupaj z Lojzetom Šmidom, Bercetovim, javil v vojašnici in se še isti dan z vlakom odpeljal v Sarajevo na služenje rednega vojaškega roka. Spominja se, da je bila kasneje železnica ozkotirna, da je lokomotiva

sopihala po klancih. Ciril pravi, da je bil v vojaški knjižici za njegov poklic naveden "ložáč". Misel, ki se mu je utrnila v zvezi s koncem prve svetovne vojne ob besedi "ujedinenje", mi ilustrira s spomini na dobrega komandirja batérije Stevana Vlahovića, po rodu Srba, in "faulastega in nepriljubljenega" poročnika Rajka Matulino, po rodu Hrvata, ki "se nista mogla". Obvezni del, "obuko", je Ciril dobro opravil: bil je pri artileriji, zadolžen za poljsko havbico, bil je "nišandžija". Pravi, da je moral veliko misliti, a je bil dober za računstvo. Havbico so vozili s konjem. Komandir Vlahović naj bi bil "slabe" vojake po "obuki" dal v prekomando, dobre, tudi njega, pa obdržal v

Sarajevu in ga celo nagradil z mestom "magacinerja", skladiščnika. Ciril je potem zbolel za hudo angino in 8. decembra 1937 je bil iz vojske predčasno odpuščen, štel pa je, kot da je obvezni vojaški rok odslužil. Žena Ivanka, ki najine pogovore pozorno spremlja in včasih kaj doda, k razlogu za skrajšani vojaški rok hudomušno pripomni: "Sinčki edinčki ..." Pa vendar: ko je bil Ciril že kako leto doma, so ga poklicali na občino. Tam mu je takratni občinski tajnik Lojze Šmid na prsi "pritisnil" odlikovanje, s katerim je dobil priznanje za dobro delo med vojaščino v Sarajevu. Žal odlikovanje ni ohranjeno. Po odsluženem vojaškem roku je nadaljeval z delom kurjača na Češnjici. Področje njegovega dela se je z brušenja "žage za v gater, polnojarmelnik na šmirgl šajbi" razširilo še na merjenje desk.

Družica in družina

13. decembra 1940, na sv. Lucijo, sta se v Dražgošah spoznala Ciril in osem let mlajša Ivanka Lavtar iz Knap pri Ševljah (po očetovi strani s Stirpnika). Ciril je šel leta 1944 že spomladi v Radovljico k sestri Rozki, 2. julija 1944 pa sta se Ivanka in Ciril vzela. Civilna in cerkvena poroka sta bili v Kranju. Cirilova priča je bil Frančin mož, Ivankina pa njen brat Janko. Ivanki in Cirilu so se rodili trije otroci: Ciril 1944., Marica 1947. in Matevž 1954.

Ciril z Ivanko in otroki ob 60-letnici poroke. Foto: arhiv družine Debeljak

Druga vojna vihra

V letih od 1940 do 1945 je bil Ciril zaposlen kot sluga na občini. Pravi, da je v tistem času žaga delala bolj malo. Spominja se, da je med drugim raznašal in dostavljal pozive na orožne vaje "in vse sorte". Kot pravi, so bili leta 1941 vpoklicani vsi obvezniki, tudi on. Zbrali so se v Ljubljani. A prav takrat "so prišli Talijani in je jugoslovanska vojska razpadla". Spominja se, da so v ljubljanskih Mostah na številki 108 kar pustili vojaške knjžice in hitro odšli domov. Tako njegova žal ni ohranjena. Po nemški okupaciji Selške doline je bil Ciril za nemško mobilizacijo že prestar, kot pravi, so bili obvezniki takrat še "16-letniki", torej rojeni leta 1916, in mlajši.

Vojna vihra je sicer vznemirila in vzburla duhove, a vzajemnost in solidarnost sta med sovaščani ostali. Ciril se spominja, da je novembra 1942 ob enajstih ponoči Bobkovo domačijo zajel požar. Sosedje in gasilci so z ročno brizgalno takoj prihiteli na pomoč, a požar je veliko uničil, vse zgornje nadstropje. Spominja se, da so jim zatočišče ponudili sosedje in so potem Bobkovi nekaj časa bivali pri Zamalnovih. S pomočjo sovaščanov in občine pa so hišo v šestih tednih pozidali in se preselili nazaj.

Kot v knjigi Rojstvo države navaja dr. France Bučar, je bilo v tistem času povsem normalno, da se "noben posameznik ne bo brez potrebe izpostavljal nevarnostim, ki so neizbežna posledica oborožene boja, posebej ne za ceno lastnega življenja". Tako je razmišljal tudi Ciril. Tudi zato, ker nadaljnji razvoj prvotno zastavljenega vseslovenskega osvobodilnega gibanja ni bil po njegovi meri. Na tako in drugačno novačenje v partizanske vrste, o katerem govori tudi Bučar, se je zato Ciril spomladi leta 1944 odzval z umikom čez hribe k sestri Rozki v Radovljico.

Njegova Ivanka se je po poroki 2. julija vrnila domov, Ciril pa z vlakom v "Radólco". Tako je Ciril šele kasneje izvedel, da je 8. septembra, na "mal šmarn",

ko so bili ljudje pri maši (tudi njegov prijatelj Bešter), okrog sedmih v "farovžu" in v kaplaniji, sedežu nemške postojanke, eksplodiral peklenski stroj. Kot mi pove, je bila peklenski stroj tja prinesla "punca, ki je stregla žandarjem". "Potem je bilo hudo," pravi Ivanka. Ljudje so se od maše vračali čez hribe, le pogumni so šli po cesti in poskušali "zbežanim žandarjem, ki so s pušo letali okrog," dopovedati, da z eksplozijo niso povezani. Domačinka Vera Tavčar je tak pogum plačala z življenjem. Ivanka se vsega dobro spominja, saj je zaradi dogajanja in strahu pre zgodaj prišel njen čas in je bilo treba kljub uvedeni policijski uri poslati po babico. Spominja se, da so nemški vojaki po vseh hišah, tudi v Bobkovi, iskali krivce, tu in tam so odjeknili streli, celo "kuglca je pršla skoz okn".

V Radovljici je Ciril "okrog hodu pomagat žagat drva" in prijel za druga dela. Medtem je njegova dela občinskega sluga v Selcih opravljala sestra Štefka in je občinski tajnik Lojze Šmid plačo dajal njej. Ciril je vedel, da si je z umikom iz Selc nakopal težave, zato jo je takoj po koncu vojne, 9. maja 1945, s svakom, Franckinim možem Vinkom Megličem, s kolesom ubral iz Radovljice čez Ljubelj na Koroško v Avstrijo. Spominja se, da sta prehitevala kolone pešcev, namenjenih iz Slovenije čez Ljubelj. S sošolcem Čotovim Tonijem sta "se narajmala na Ljubelju". Toni mu je potožil, da so njegovega delodajalca v Logatcu, ki ga je imel zelo rad, kot "manipulanta" ustrelili. V Radovljico se je Ciril iz Avstrije vrnil 17. avgusta isto leto in se tam javil na občini, a so ga napotili na domačo. Dali so mu brezplačno vozovnico za vlak do Škofje Loke, a se z vlakom ni peljal. S sestrinim kolesom se je peljal do Podjarnika (zdaj občina Besnica), tam pustil kolo pri žagi in se peš čez Jamnik vrnil domov. Takoj se je javil na domači občini pri županu Blažonu v Železnikih in bil sprejet "še kar čedn". Potem je moral še v Loko, kjer je bil sprejem manj prijeten, kot pravi Ciril, "vse sorte", a se je zanj vseeno dobro končal.

Čas miru

Ciril se spominja, da je njegovo mamó Franciško po máši novembra 1945 mrazilo. Takratna dobra, priljubljena in spoštovana zdravnica dr. Valerija Strnad iz Železnikov je prišla, a je bila brez moči: zdravil ni bilo. Mama je padla v komo in umrla. Oče Metod je doživel lepo starost, skoraj 82 let. Po malem se je "ukvarjal s tišlarijo, v Lipnc je bil cimprnanski mojster Šparovc in je delal zanj".

Ciril se je vrnil na delo na žago na Češnjici, ki se je sčasoma preobrazila v tovarno Alples. Dela je bilo veliko. Tam je nastalo tudi skladišče okroglega lesa in Ciril je moral delati tudi po "šihu". Tudi sicer je poleg službe rad poprijel za kakršno koli delo. Dobro se spominjam, da je v mojem otroštvu, ko sem pogosto počitnikovala v Selcih, mojemu stricu Anžicovemu Franciju pomagal pri košnji na hribu nad Anžicovo hišo – kosili so s kosami, postavljeni "v strelce", "za lon" pa si je lahko sposodil konja Mico, Zôro oz. vsakokrat aktualnega Anžicovega konja za opravila na svojem polju in domu. Tudi Olga Šmid omenja, da so se pri poletnih opravilih ohranile stare navade, da je kmet za pomoč naprosil sovaščane.

Čisto gladko in brez zdravstvenih težav pa v 40 delovnih letih ni šlo. Med delom mu je "veter pihal izpod žage" in mu povzročil hudo prehladno vnetje v desni nogi. V kolenu se mu je nabiral gnoj, z operativnim posegom mu je leta 1948 koleno v Ljubljani rešil dr. Košak, "sila sposoben, mlad zdravnik". Nekaj let kasneje so se pojavile bolečine v hrbtu. Loška zdravnica dr. Bračko, Kemperlova, ga je leta 1952 poslala v Ljubljano na preglede. Ugotovili so kostno tuberkulozo. Kar devet mesecev se je potem zdravil v bolnišnici v Šempetru pri Gorici. Leta 1968 se je Ciril v Alplesu invalidsko upokojil.

In kakšen je Cirilov recept za dolgo življenje?

Kot pravi Olga Šmid, je bilo prebivalstvo Selc "vedno zelo marljivo, potrpežljivo in vztrajno". Omenja tudi njihovo včasih tudi pretirano varčnost in skromnost.

Prav tak je bil vse skozi tudi Ciril: veliko in rad je delal, skromno živel, nikoli ni kadil in ni pil. Tudi po upokojitvi je delal, dokler so mu noge dovolj dobro služile. Med drugim je v sedemdesetih letih honorarno kot poštar v Selcih raznašal pošto.

Ob nedeljah si je Ciril vedno privoščil tudi malo razvedrila. Petje v zboru mu je vedno veliko pomenilo. V rani mladosti pridobljeno znanje igranja taroka je s pridom uporabljal do pozne starosti, vsako in prav vsako nedeljsko popoldne je pri Anžic s Tonetovim Tonetom, Štefanovim Francjem in mojo ovdovelo teto Meto¹³, zdaj že pokojno Anžicovo Pavlo, igral tarok kot za stavo, četudi je zato trpelo družinsko življenje.

"S kmetozo"¹⁴ je šel Ciril včasih na izlet, pogledat, kako kmetujejo drugje po Sloveniji, tu in tam tudi na morje.

Od ozdravitve kostne tuberkuloze mu noge niso več služile, kot bi morale. Zdag gre Ciril redko iz hiše, le včasih gre v lepem vremenu ven in pred hišo posesti na klopci. Sin Matevž in njegova žena Tončka lepo in dobro skrbita zanj in za Ivanko. Ciril malo slabo vidi in sliši. Poslušá radio, le po malem bere časopise in gledá televizijo. Vesel pa je prav vsakega obiska, potem dan ni tako dolg. Zelo rad se pogovarja in obuja spomine.

Vsak obisk pri Bobkovem atu je bil zame prav poseben dogodek. Kar težko je bilo pogovor končati. Rojstni dan je praznoval v krogu družine. Dan po tem sem ga z lastnoročno narejeno višnjevo torto presenetila tudi sama. Vesel mi je povedal, da ga je za rojstni dan z obiskom presenetil precej mlajši Jakob Rovtar, doma iz Topol, z ženo Cilko, s katerim sta 30 let skupaj pela v zboru. Obiščite ga kdaj!

Slavljenec Ciril Debeljak 17. aprila 2009.
Foto: Marjeta Šketa

Opombe:

- ¹ Dragonec je bil vojak lahke konjenice.
- ² Kot pove Olga Šmid, so morali kmetje konje oddati.
- ³ Iz nem. Zehner - desetak, Fünfer - petak, Trikgeld - napitnina.
- ⁴ Iz nem. Bildhauer - kipar.
- ⁵ Iz nem. die Bank - plošča, površina, miza za delo.
- ⁶ To je bilo 16. decembra 1924.
- ⁷ Dolarski - tak, ki ima dolarje.
- ⁸ Tolminec, Primorec.
- ⁹ Zneski še vodeni v kronah.
- ¹⁰ Danes nasproti tovarne Eta.
- ¹¹ Pripravljali glino.
- ¹² Sipa je mivka; kot mi je pojasnil Ciril, so bili modli iz trdega lesa narejeni modeli za posamezne vrste opeke in jih "vsak ni znal narest".
- ¹³ Teta je bila Meta le zame, ime je dobila iz pesmi nagajivke, ki jo je le za mojo rabo v mojem rosnem otroštvu spesnil njen mož, moj stric, Anžicov Francelj.
- ¹⁴ V organizaciji Kmetijske zadruga Selca.